

Kurs i ullberedning på Jamtli

22-23 okt 2011

Terese Olofsson

Syftet med kursen var att deltagarna skulle få prova på de olika momenten i ullberedning, för att få en förståelse för hela processen. Deltagarna fick lära sig ullkunskap och prova på att karda, tova, spinna och syrafärga ull (Syrafärgningen är inte dokumenterad här).

Kursledaren Ingegärd Lindberg hade haft egna Ryafår och arbetat både med kött- och ullproduktion i Vålbacken.

Ullkunskap

Kursledaren berättade om ullens olika kvaliteter och vilken typ av ull som passar bra till olika ändamål. På det viset skulle deltagarna lära sig vad man kan efterfråga när man köper ull. Kursledaren uppmanade alla att köpa skräpfri ull. De lärde sig att man kan dela ullen genom att skilja bottenullen från täckhåret. Det gör man genom att dra isär den. Bottenullen har kortare och mjukare fibrer och värmer bra utan att stickas. Täckhåret har långa, slitstarka fibrer som är vattenavvisande. Redan på Bockstensmannens tid visste man detta, det kan man se på valet av ullkvalitet på hans olika klädesplagg.

Deltagarna fäste lite ull av olika kvalitet på ett papper för att lära sig att känna igen olika typer av ull. Det blev en slags provkarta att ha till hands hemma.

Kardning

Första momentet i bearbetningen av ullen är kardning. Kardning är en slags kamning av ullen och görs för att ullen ska gå lätt att spinna eller tova. Idag finns kardmaskiner som gör jobbet. På kursen fick deltagarna lära sig både hur man använder kardmaskin och hur man kardar för hand. När man kardar för hand ska handtagen på kardornas handtag peka åt olika håll och man ska inte ta i för hårt så kardorna fastnar i varandra. Ullen kardas genom flera gånger.

Ingegärd visar hur man använder kardmaskinen.

Ingegärd visar hur man gör kardar för hand.

Ullen läggs i kardan i fiberns längdriktning

Spinning

Deltagarna fick prova på att spinna på slända och spinnrock. Att spinna lär man sig inte på en gång. Det är svårt att som nybörjare ha fokus på att sländan ska snurra samtidigt som man ska dra fram lagom tjockt med ull. En del fick en mycket tjock tråd, för andra gick tråden av och sländan for i golvet. Någon behövde stå på en stol för att armarna skulle räckta till...

Spinning av ull på slända kräver mycket träning och tålmod. Skam den som ger sig! Deltagarna provade och provade igen.

Spinning på spinnrock. Det svåraste är att få foten och handen att arbeta i takt med varandra.

Tovning

När man våttovar bearbetar man ullen med ljummet vatten och såpa. Till en liter varmt vatten går det åt ca 2 msk såpa.

Deltagarna tovar provlappar med olika ull. Här läggs ullen växelvis med fibrerna åt motsatt håll.

Visste du detta om ull?

- Gutefåret har grov ull som blir till fina skinn och lämpar sig bra till tovning
- Gobelängull är ull med lite större vågor och används till textilier och konstvävar
- Svenska lantraser har en glansig ull, något som är världsunikt
- Jamtli's får är så kallade ryor och kommer från Klövsjö
- Kashmirullen är den dyraste ullen och kommer från getter. Av den gör man fina kostymer.

Deltagarnas reflektioner

Några av kursdeltagarna hade provat att tova ull, en del hade testat att spinna men inte lyckats så bra. Ett par stycken hade egna får. Gemensamt för deltagarna var att de önskade lära sig mer om ull och öva på de olika momenten i ullberedning.

Kursdeltagarna fick under kursen prova på olika moment i ullberedning. Varje moment kräver övning hemma för att få till ett bra resultat. Genom kursen hoppades deltagarna kunna lära sig att använda ullen på olika sätt. Några hade egna får eller kände någon som hade får, någon annan hade fått tag i en spinnrock som bara måste provas. Några önskade bli bättre på att spinna och tova och lära sig mer om ull. De flesta deltagarna kände att de hade lärt sig så pass mycket att de med lite träning hemma skulle klara av att karda, spinna och tova efter kursen.